

גליון
585

גיליון **חנוכה**

קול ברמה

פרשת מקץ - שבת חנוכה | כז' כסלו תשע"ד

”

הברק האלקי שבנשמת
החשמונאים נתפוצץ
לניצוצות.
כשיתקבצו לאבוקה אחת,
ישוב להתגלות

”

(הרב קוק, חודש כסלו)

על הניסים
הרב מנוביץ'
עמוד 3

**מפגש
בוגרים**
יעקב נרי
עמוד 6

סיפור לשבת

אסף
שילוח
עמוד 8

נקודת האור
אדן שמואלי
עמוד 4

חנוכת מקדשנו

דרור מורגנשטרן
עמוד 14

מצב הרוח

רון נגר
עמוד 12

**הלכה
למעשה**
הרב סמואל
עמוד 10

ישיבת הגולן
ישיבה גרוהה והסדר

כניסת שבת: 16:00
צאת שבת: 17:10

דף הקשר עם חיילנו ובוגרינו

ישיבת הגולן,

חיספין

ד.ג. 12920

www.ygolan.org

r@ygolan.org

טל. 04-6763063

פקס. 04-6762126

על הניסים

רה"י הרב יואל מנביץ

הלכה למעשה

הרב ישי סמואל

אקטואלי

רון נגר (ב')

בכל מקום שהם

עמיחי סלע (ב')

מה שקורה

נאור דיין (ה')

מפגש בוגרים

יעקב נרי פריאל (א')

סיפור לשבת

אסף שילוח (א')

חנוכת מקדשנו

דרור מורגנשטרן (ב')

איורים

יגאל גורן (ב')

קשרי חוץ

ברק טירם (ד')

צילומים

אליעזר צדוק (א')

ציטוטים

אברהם וסרברגר (ד')

יועץ לשוני

שמואל לעסרי (ה')

עיצוב גרפי

יונתן דובב (א')

הפצה לחיילים

משה חנסב (ד')

נקודת האור

אדן שמואלי (ו')

"ואני בתוך הגולה", האני הפנימי אינו מתגלה לאדם, רק לפי מדת הטהרה והקדושה שלו, לפי המידה שבה הנשמה מאירה באדם. חטא האדם הראשון בכך שהתנכר לעצמו, בכך שהקשיב לדעתו של הנחש ואיבד את קולו הפנימי. חטא כשלא ידע להשיב תשובה ברורה לשאלה "איכה!?". חטא עם ישראל כשהלך אחרי אל זר מפני ששכח את עצמיותו. חטאה הלבנה כשקנאה בשמש איבדה את שמחת חלקה כשהשוותה את עצמה אל זולתה. וכה הולך העולם וצולל באובדן האני של כל אחד, של הפרט ושל הכלל. באים מחנכים מלומדים מסתכלים בחיצוניות, מסיחים דעה גם הם מן האני, ומוסיפים תבן על המדורה, משקים את הצמאים בחוסך, מפטמים את המוחות ואת הלבבות בכל מה שהוא חוץ מהם, והאני הולך ומשתכח. וכיוון שאין אני, אין הוא, וודאי וודאי שאין אתה.

(הרב קוק, אורות הקודש)

" שארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב.

דוד שאומר "ארדוף ואשיגם" ויחד עם זאת יודע "שברוך ה' צורי המלמד ידי לקרב" זה ענינו של חנוכה וזוהי מדרגתם המופלאה של החשמונאים גיבורי התהילה לא בדרך נס גלוי אלא בשינוי טבע העולם

חז"ל במדרש מגיידים את דרכם של ארבעה ממלכי ישראל:

"לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל, ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן דוד ואסא יהושפט וחזקיהו, דוד אמר (תהלים י"ח) ארדפה אויבי ואשיגם וגו', א"ל הקדוש ברוך הוא אני עושה כן הה"ד (שמואל א' ל') ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם, מהו למחרתם ריב"ל אמר לשתי לילות ויום אחד והיה הקדוש ברוך הוא מאיר לו בלילות בדיקין וברקים כמה דתנינן תמן על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים, הדא הוא דכתיב (תהלים י"ח) כי

המשך בעמוד 5

"ועל הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות... ועל המלחמות"

בנוסח "על הניסים שנאמר במהלך ימי החנוכה אנחנו מזכירים מחד את הניסים והפורקן ובאותה נשימה את הגבורות והמלחמות. לכאורה יש סתירה בין הדברים אם ניסים לא גבורות אנושיות ואם פורקן לא מלחמות בידי בשר ודם?

עם ישראל זכה למלחמות ניסיות במהלך ההיסטוריה שלו כמו מלחמת יהושע בעמלק שידין של משה עושות מלחמה, מלחמות יהושע ביריחו שלא נפקד איש ומלחמת בית חורון שהקב"ה השליך אבנים משמים והשמש עצרה מלכת עד יקום גוי אויבי.

אבל לא כאלה מלחמות החשמונאים אנחנו יודעים שמתתיהו חשמונאי ובניו לחמו בעוז רוחם מול צבא שהיה עודף עליהם עשרות מונים מבחינה צבאית וכמותית עד כדי כך שהיוונים הופתעו מעצם החוצפה של קומץ חובבנים להכריז על מרד באימפריה הגדולה.

אבל לא היו אלו קרבות ניסיים של שמש בגבעון דום. על מנת לנצח את המערכה נדרשו אומץ לב, פקחות מעשית ורק תושייתו של יהודה ויכולתו לנצל את נקודת התורפה של האויב היווני אפשרו לצבא החשמונאים להפתיע פעם אחר פעם את צבא האימפריה ולנצח. וכדרכם של מלחמות היו גם כישלונות ואכזבות כמו בקרב בית זכריה - החמישי מכן שמונת הקרבות הגדולים של יהודה, וכן אבידות קשות - בקרב האחרון קיפד יהודה את חייו ועוד קודם הוא איבד את אלעזר אחיו בפעולה הרואית שלא צלחה וכמו שאומר הרמב"ן על הפסוק "לא יסור שבט מיהודה

ולכן כאשר תרצה לדבוק באמונתך תדע לך שתפסיד מכך את ממונך ממש "חכמה יונית" להפליא.

הגמרא במסכת מעילה יז. מספרת שפעם אחת גזרה המלכות גזירה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את ביניהם ושיבעלו נידות, הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי (הסתפר כמו העכו"ם שלא יכירו בו שהוא יהודי, ורש"י מסביר שם מהי צורת התספורת). ישב עימהם, אמר הם מי שיש לו אויב, רצונו שעני או יעשיר: "אמרו לו יעני, אמר להם רבי ראובן א"כ לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו, אמרו: טבית, כלומר הדבר הנכון והטוב זה לבטל את הגזירה.

חזר ואמר להם מי שיש לו אויב רצונו שיכחיש או שיבריא? אמרו לו יכחיש, אמר להם רבי ראובן א"כ ימולו את ביניהם לשמונה ימים ויכחישו, אמרו: טבית, וביטלו את הגזירה.

חזר ואמר להם, מי שיש לו אויב רצונו שירבה או יתמעט? אמרו לו יתמעט, אמר להם א"כ לא יבטלו נידות, אמרו: טבית, ובטלו את הגזירה.

הכירו בו שהוא יהודי, החזירו את הגזרות, אמרו מי ילך ויבטל את הגזרות.

שסיפור מדהים זה אנו שמים לב שגם שהדבר נוגד את הגיון הבריאה ואת השכל הפשוט הם גוזרים גזירות, נגד ההגיון שלהם עצמם.

כי כשהדבר נוגע ליהודי אין הגיון, ההגיון מתהפך, כללי המשחק משתנים, הם עושים דברים שלהם לא מובנים, אך יודעים שלעם היהודי זה יציק ויקשה על חייהם.

לכן עלינו להיות אנחנו וכמובן שונים מהגויים, אם הם גוזרים עלינו גזירות שלא טובות ולא מובנות להם, וכמובן שלא לעם היהודי, אז נדרש מאיתנו שנבין שעלינו להתנהג בדרך

הרמב"ם בהלכות חנוכה מונה את כל הגזרות שגזרו היוונים על עמ"י ואחד מדברים שהוא מונה הוא "ופשטו ידם בממונם", ולכאורה זאת גזירה שאין לה שום קשר לגזרות הדת. ולא מובן מדוע היוונים גזרו גזירה כזאת, שהרי כבר ידוע מדברי חז"ל שהגזרות היו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" ולכל זה לכאורה אין שום שייכות לעניין הרוחני. אולם שנסתכל בדברי חז"ל נבין שמטרת היוונים בכל הגזרות הללו "שאמרו בואו ונחדש עליהם גזרות על שיבעטו באלוקיהם ויאמינו בעבודה זרה שלנו" וכאן טמון הסוד הגדול של היוונים, כאשר יהודי יעמוד בפני ניסיון קשה כ"כ של לאבד את כל רכושו מחד גיסא, ומאידך גיסא לאבד את אמונתו ח"ו, ברור לצערנו שתמיד יהיו יהודים שיהיה קשה להם לעמוד בניסיון קשה זה, ואז יוותרו על אמונתם כדי שלא יאבדו את הונם ורכושם.

עם ישראל הוא ה-נקודת האור שבבריאה, ולכן תיקנו חכמים את חנוכה על נס פח השמן

הגזרות הוצגו באופן "דמוקרטי", הגישה של המלכות דורשת לחקוק על בריחי הבתים וקרני השוורים "אין לבעל רכוש זה חוק ונטלה באלוקי ישראל" הם לא מחייבים אותך מצד אחד, אולם מצד שני זאת האפשרות היחידה שנשארת לך כדי שלא תאבד את ממונך,

המובנת והטובה לנו גם כאשר היא אינה מובנת לגויים, כי בעצם מהותנו אנו שונים מהם בלבוש, בשפה, בתרבות, באמונה, בכל! אז אל לנו למעט את אורנו בעצמנו מספיק אנו סובלים מהתרבות הזרה לנו, עם ישראל הוא ה-נקודת האור שבבריאה, ולכן תיקנו חכמים את חנוכה על נס פח השמן (מסכת שבת), וכמו"כ גם המקדש הוא המקום שממנו נברא האור, המהר"ל מסביר בנר מצווה שכאשר "נתבונן על הדברים היסודיים בבריאה נמצא שככל שהדבר גשמי יותר- הינו עכור וחשוך יותר. האדמה, שהיא החלק הגשמי ביותר, חשוכה לחלוטין ואינה חדירה לאור כלל. המים, הגשמיים פחות ממנה, עכורים פחות והאור יכול במידת מה לעבור דרכם. ואילו האוויר, שהוא גשמי פחות מהמים הינו זך ונקי והאור עובר דרכו בקלות".

אומר המהר"ל וממילא, מקום בית המקדש, שהוא החלק הכי פחות גשמי בבריאה, הוא גם המקום הראוי ביותר לבריאת האור כי על כן נקרא בית המקדש "אורו של עולם".

לכן כאשר הגויים מצליחים לטמא את מקום מקדשנו הרי הם מטמאים אותנו בטומאתם, וק"ו כאשר אנו מטמאים את עצמינו בניסיון לדמות אליהם. בית המקדש שייך לעם ישראל, לעם היהודי, כאשר יהודי מדליק חנוכייה הוא מוסיף לאור שכבר קיים אור שעובר בצורה ישירה ממקור האור, אור שקיים בעולם.

וכן כאשר אנו מדליקים חנוכיות אנו מקדשים לשם שמיים ומפרסמים את ההשגחה הניסית ובמקום לחרות "אין לבעל רכוש זה חלק ונחלה באלוקי ישראל" אנו חורטים את ה"אין" ל"יש" כלומר יש לבעל רכוש (חנוכיה) זה חלק ונחלה באלוקי ישראל.

אתה תאיר נרי וגו', עמד אסא ואמר אין בי כח להרוג להם אלא אני רודף אותם ואתה עושה, אמר לו אני עושה שנאמר (ד"ה =דברי הימים= ב' י"ד) וירדפם אסא וגו' כי נשברו לפני ה' ולפני מחנהו וישאו שלל הרבה מאד, לפני אסא אין כתיב כאן אלא לפני ה' ולפני מחנהו, עמד יהושפט ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף אלא אני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנאמר (שם /דברי הימים ב' /כ) ובעת החלו ברנה ותהלה וגו', עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנאמר (מלכים ב' י"ט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו', " (איכה רבה פרשה ד)

ניתן היה לחשוב שהגדול בין המלכים הוא חזקיהו השוכב על מיטתו והקב"ה מחולל לו ניסים גלויים וזוכה ש ה'לחם לכם ואתם תחרישון', אבל לא זו משמעות דברי המדרש, חז"ל רוצים לומר שדוד זוהי המדרגה העליונה. דוד שאומר "ארדוף ואשיגם" ויחד עם זאת יודע "שברוך ה' צורי המלמד ידי לקרב" זה ענינו של חנוכה וזוהי מדרגתם המופלאה של החשמונאים גיבורי התהילה לא בדרך נס גלוי אלא בשינוי טבע העולם אלא בדרך של הנהגה ארצית טבעית בידיעה שכל מקרנו כולם ניסים.

תלמידינו האהובים, אשרכם ואשרנו שאתם ממשיכים את אותה מדרגה עליונה של "ללמד ידכם לקרב". מתוך עמלה של תורה ויר"ש. טעם מיוחד יש למצוות החג: הדלקת הנרות, אמירת ההלל, והשמחה וההודאה, " כשאתם לבושים במדי צבא ההגנה לישראל. וממשיכים את מורשתם של בית חשמונאי המחברים את המאמץ המלחמתי עם הידיעה "שהוא הנותן לך כח לעשות חיל."

בעיניי החיבור המיוחד של הישיבה לא רק לרב שווגרמן שליט"א ראש הישיבה, אלא גם לייעקב אבן. בשבילי ובשביל מי שמכיר את הישיבה יודע שזה ביטא בדיוק את סמלה של ישיבת הגולן, היכולת לחבר בין אנשים. החיבור בין ראש הישיבה לעובד מטבח זה היופי של הישיבה (כפי שבא לידי ביטוי בהזמנה לאירוע ואף באירוע עצמו..). יעקב אבן היא דמות שהיינו הולכים אליו הביתה, ויכולנו להיכנס למטבח חופשי חופשי. ממש כמו אבא לילדים. המחזור שלנו, בעיקר אני ושלמה הברמן, התחיל את הפרויקט המיתולוגי של משניות בשבת לילדי הישוב שכל משפחה אירחה אותם, ואנחנו כתלמידי הישיבה ליוונו ותגברנו אותם והם זכו לסיים את הש"ס שתיים או שלוש פעמים.

הישיבה השפיע עליי בנקודה של חיבור לעם ישראל, להבין שאנחנו חלק מכלל ישראל

יש לך זיכרון מסוים חזק מהישיבה?

המחזור שלנו הוא זה שהגיע לאחר הפיגוע ברמת מגשימים. והישיבה הייתה במצב רוח מאוד שפוף. אנחנו ב"ה לא היינו בעניין של הפיגוע, הישיבה בדיוק כבר עברה לחיספין. והמצב-רוח השפוף השפיע על הישיבה. ואנחנו היינו המחזור הראשון לאחר מכן. הגענו מחזור מלא אידיאלים גדולים ודרכו של הרב ויצמן שהוא איש גדול ומיוחד במינו, איש חכם מאוד ואדם אשר עסוק בכל, השפיעה עלינו

הפעם, עם חיים אלבז, בוגר מחזור ו'

חיים מתגורר בעפולה. נשוי לברוריה ואב לשישה ילדים: מוריה, עורכת דין, בת 27. יהודה, מתנדב בצבא, בן 25. איתיאל לומד בישיבת ההסדר בכוכב יעקב, בן 24. אביעד, מ"כ בצבא, בן 22. אמונה, תלמידה באולפנה בכפר פינס, בת 18. ואוראל בכיתה ז' בישיבת בנ"ע בית שאן.

שירת בצבא בשריון, בתפקיד טנן-קשר בחטיבה 7 ובחטיבה 188.

מקצוע: חיים הוא אדם פעיל אשר משמש כר"מ כיתה ט' בישיבה תיכונית בית שאן, רב של קהילה יחסית צעירה בעפולה בשם "מאורות ניסים" על שם אביו. (לפני חמש שנים הוקם בית כנסת ולפני שנה שופך ונחנק מבנה מפואר מאוד לקהילה בעפולה (ותודה לעירייה), בית כנסת הדוגל בתפילה בנוסח "מרוקליבך" (נוסח מרוקו + נוסח קרליבך) בנוסף, הוא מנהל תזמורת שתפקידה לשיר את ההלל, גם כן בשם "מרוקליבך" המופיעה בהרבה מקומות בארץ. [הפתעה בסוף הראיון]. והוא משמש מסדר קידושין גם מטעם הרבנות וגם מטעם צוהר.

מי היה הר"מ שלך?

הרב ויצמן היה הרב שלי בשיעור א', בעצם בכל השיעורים, הוא היה הרב שלי לאורך כל הדרך. היה גם הרב שמרלובסקי.

מתי היה הביקור האחרון שלך בישיבה?

בכנס 40 שנה לישיבה. גם עליתי לבמה לדבר באירוע והקראתי שיר קצר. מצא חן

לא נותנים אצלנו בקיבוץ ארבעת המינים כולם הסתכלו על המורה, שקמה ואמרה: מה? אנחנו לא פה בעניין של החזרה בתשובה. אבל הוא לא הבין מה היא רוצה מהחיים שלו, הוא שאל למה אנחנו לא מקבלים ארבעת המינים? היא אמרה "הרב אלבו אנחנו רוצים ארבעת המינים", קנינו כמה סטים של ארבעת המינים והלכנו לקיבוץ לתת להם ליטול ארבעת המינים..

היכן אתה רואה את הישיבה בעוד עשרים שנה? מה היית מאחל לה?

שתגדל, אבל תדע לשמור על האינטימיות שלה. שזה אחד הדברים שמיוחדים פה בישיבה, לשמור על האיזון בין הכמות המספרית לבין הרוח של הישיבה. והקשר החם שיש כאן בין הרמזים לתלמידים. חוץ מכך אחד האינטגרציות הכי יפות שהיו בישיבת הגולן. אנחנו הגענו למקום שהוא דווקא יחסית היה קצת 'אשכנזי' כזה.. ועבדך הנאמן ויוסי בר-אלי שהוא אחד האנשים 'המתוקים' איש עבודה ועמל כפיים. אנחנו והמחזור שלנו והישיבה באופן כללי הכנסנו את 'הרוח הספרדית' והשירים. אפילו הרמזים והרב שווגרמן 'נדבקו' בנקודה הזו של השירים, היא הייתה רוח מאוד חיה ותוססת, גם בעונג שבת ובסעודות שבת. (קצת מזכיר תקופה אחרת של הישיבה...) וזה תפס גם בזמירונים של הישיבה וחדר לאט לאט פנימה.. וגם זה חלק מהנקודה של חיבורים שונים בעם ישראל.

תן עצה, טיפ קצר לתלמידי הישיבה

נצלו כל דקה של לימוד. אלו ימים של תום ושל כיף שבהם הדעת שקטה, אין טרדות ודברים על הראש והוא פנוי לעסוק נטו בתורה ולהגיע למקומות הכי גבוהים שאפשר.

ואנחנו התגבשנו איתו (ודווקא אחרי הנפילה הזאת של הישיבה והפיגוע הזה).

**שהישיבה תגדל,
אבל תדע לשמור על
האינטימיות שלה.
שזה אחד הדברים
שמיוחדים פה בישיבה,
לשמור על האיזון בין
הכמות המספרית לבין
הרוח של הישיבה.
והקשר החם שיש כאן
בין הרמזים לתלמידים.**

כיצד אתה חושב שהישיבה השפיעה על מהלך חיך?

הישיבה השפיע עליי בנקודה של חיבור לעם ישראל, להבין שאנחנו חלק מכלל ישראל, יש לנו כאן שליחות והדבר הזה הוא חלק מדרך הישיבה. לעשות חיבורים יפים בין אנשים שהם תלמידי חכמים לבין אנשים שהם עובדי כפיים. החיבור הגדול הזה נוצר כמובן דרך התורה. ומכאן יצאנו באמת להשפיע באותן שנים- היינו בבית שאן ובטבריה (הכל כמובן תחת חסותו המלאה של הרב ויצמן שכל הזמן השפיע עלינו..). היינו הולכים לבתי ספר תיכוניים ומעבירים שיחות. ביום הכיפורים ובראש השנה היינו נוסעים. כל אחד נתן את שלו מי בחזנות ומי בתפילה. היינו עושים בר מצוות בקיבוצים. פעם אחת הגיעה בית ספר חילוני, לאחר הרצאה קם תלמיד ושאל למה

מסע ארוך שכזה היה זקוק ש'רוליק למזון לכן החליט לזרוע חיטה באדמתו. יום אחד בשעת ערב מאוחרת, כאשר הוא עובד בחצר ניבט לנגד עיניו של ש'רוליק מחזה מעניין - במרחק כמה קילומטרים ממנו הבהבו אורות רבים, יותר משאי פעם ראה, זה לא עוד כפר קטן חשב לעצמו. הוא החליט ללכת לברר את העניין. כשהגיע למקום הבחין בהמולה גדולה סביב דוכן קטן ועליו היה כתוב באותיות גדולות וברורות- "מגשים החלומות", ש'רוליק ניגש לדוכן מתוך סקרנות, כשהתקרב הבחין באדם שעומד מאחורי הדוכן, הוא היה בעל מראה מרשים, החל מנעליו המצוחצחות ובגדיו המחויטים, ועד לשערו המסורק בקפידה. האדם הציג את עצמו בתור סאם "אבל אתה יכול לקרוא לי גם סמיי" סייג. ש'רוליק שחלומות הם הדבר העיקרי בחייו התחיל להתלהב מכל רעיון "הגשמת החלומות" וכששאל את סאם מה הרעיון? הסביר לו: "תראה שרלוק, זה פשוט יותר נוח לי לקרוא לך כך זה בסדר מבחינתך? בכל אופן תראה- אני יכול להגשים לך איזה חלום שתרצה, כל דבר שתחשוב עליו נתון בהישג ידך רק תבקש. אתה רעב? שאל סאם, ש'רוליק שבאמת היה רעב הרהר והשיב כי קצת לחם לא יזיק לו. ש'רוליק לא הספיק למצמץ ומיד נערך לפניו שולחן מלא מכל טוב- תרנגולים מפוטמים, ברבורים שלוו ואפילו דגים. ש'רוליק שלא ידע בדיוק איך להכיל את כל השפע, התחיל לטעום קצת מהמעדנים שהיו מונחים על השולחן. לאחר שסיים לטעום ניגש אליו סאם, ושאל: "שרלוק, בגדיך נראים קצת בלויים, חסר לך כסף?", ש'רוליק שלא באמת חסר לו דבר החל לגמגם ומיד הופיע בידו של סאם מזוודה מלאה בשטרות.

שלום חברים, סיפורנו הוא סיפורו של ש'רוליק, עד לא מזמן הסתובב ש'רוליק לבדו בעולם- הלך דרך עמקים שוממים וגבעות תלולות, דרך יערות חשוכים בהם סבל מהקור המקפיא בלילות ומהגשם שהותיר אותו רטוב ורועד, צעד דרך מדבריות בהם השמש לא הותירה לו מנוח וצמא גדול הוביש את גרונו כאשר כבר לא נותרו לו מים, פעם אחר פעם התנפלו על ש'רוליק שודדים ופצעו אותו אנושות, אך הוא נשא עיניו אל על וביקש את המקום ממנו בא, מקום בו יוכל להגשים את חלומותיו שחלם במשך כל השנים בהן צעד בדרכים ובאמת להיות ש'רוליק. הוא ידע בדיוק לאן הוא רוצה להגיע, מעבר לים הגדול ישנה גבעה ובראשה בקתה, בה יישב לו בנחת ובשמחה, יחשוב מחשבות, יכתוב ספרים, ויאכל מפירות האדמה אותה יעבוד. אחרי מאמצים רבים כשהוא חבול בכל גופו, וגרונו ניחר, הגיע היום- בעודו פוסע בשארית כוחותיו על אדמת מדבר מושלג אשר את קיצו לא היה מסוגל כלל לראות מחשבות על ויתור החלו לנקר במוחו: בשביל מה להמשיך? האם אי פעם אגיע? אך ש'רוליק החליט לוותר על הייאוש ולהמשיך, כל צעד הביא איתו כאבים אימים וכל נשימה צרבה את ריאותיו החלשות, עד שברגע אחד בו חשב שנגמר מסעו, נחזה לנגד עיניו ההר, אותו הר עליו חלם! ש'רוליק הרגיש מיד איך כוחות חדשים ממלאים אותו, והתחיל לרוץ, הכאבים כבר לא עניינו אותו, רק ההר. הגיע ש'רוליק להר, הימים הראשונים לא היו קלים, יושבי הגבעות הסמוכות ניסו לשכנע אותו לעזוב וכשראו שהוא מסרב ניסו לגרש אותו בכוח, ואף על פי שעוד היה חלש מהמסע הארוך עמד איתן ושמר על הגבעה. אחרי

"קח, לא יזיק לך מעט כסף" ש'רוליק לקח רק מתוך נימוס את המזוודה וכך נפרד לשלום מידידו החדש והתחיל להסתובב בעיר, היו שם חנויות רבות שהציעו אושר ועושר, וש'רוליק שהבין כי אין דבר שלא יוכל לקנות החל לעבור בין החנויות "רק להסתכל" חשב לעצמו, כשחזר לביתו היה מצויד ברכוש רב, אותו סידר בביתו בקפידה מידי יום.

יום אחד בעודו שוטף את מכוניתו החדשה הבחין ש'רוליק באדם עומד בשטחו, כשהתקרב אליו זהה אותו מיד - זה היה אחד משוכני הגבעות הסמוכות. " מה אתה עושה פה?! " שאל ש'רוליק בכעס. " מה אני עושה פה?" תמה האישה, " מה אתה עושה פה?! כולם אומרים שאין לך שום זכות לחיות בגבעה הזו, אפילו ידיך סאם טוען כך ". ש'רוליק הרגיש נבדד, אך לאחר כמה רגעים תהה בעצמו " מה באמת אני עושה פה?". האישה הלך אך המחשבות המשיכו להטריד את ש'רוליק במשך ימים רבים.

ביום אפרוריו וגשום במקצת חזר ש'רוליק מהשדה וכשניסה לפתוח את הדלת החליק המפתח מידו, ש'רוליק הרים אותו אך המפתח נפל בשנית, וכשהרים אותו שוב והכניס את המפתח למנעול, ניסה לסובב אך המנעול נשאר סגור. ברגע אחד הציק את כל אברי גופו רגש מוכר, רגש של געגוע, הוא נזכר במסע הארוך, בדבר היחיד שהעסיק אותו במשך כל השנים - החלומות, החלומות שעליהם ויותר כשסוף סוף, הגיע לביתו.

ש'רוליק הבין את משמעות המצב הקשה אליו נקלע, עליו להחליט - האם הוא מוותר ונשאב לחומר, או שמא הוא חוזר לעצמו - חוזר לחלום!

אני מרגיש שכל התורה שלי, כרב וכל מה שאני עושה, היא בזכות הישיבה, העומד בראשה הרב שוורמן ומורי ורבי הרב ויצמן. זו באמת נקודה חשובה שלאורה חינוכו אותנו.

ספר על ספר מסוים שאהבת ללמוד

היה שיעור במסילת ישירים עם הרב שוורמן. ושפת אמת. ועם הרב ויצמן בשעות היפות היינו לומדים קצת כתבי הרב קוק. זוהי הייתה עשייה ראשונה שלי ושל השיעור בכלל בנקודה הזו של החיבור לעם ישראל.

נקודה אחרונה לסיום?

אני מרגיש היום כל כולי - חיים אלבו הוא 'תוצר' של ישיבת הגולן. ובהצלחה באמת לכל הצוות. ותודה לרב שוורמן וליעקב אבו ולכל העוסקים במלאכה. שבאמת מסרו את נפשם על מנת שאנחנו נגדל בתורה. רואים את הפירות היום.

הצלחה לבוגרים לאברכים ולתלמידים שיזכרו לשבת ולנצל כל דקה ודקה מהזכות שניתנה להם.

רואים היום צימאון עצום בכל חלקי העם לתורה.

אני לומד ימימה כבר קרוב לשלוש שנים בקיבוץ שנקרא "עין-חרוד" עם חבריה בלי כיפה וזה לימוד באמת מדהים, כל הנושא של תורת הנפש יבוא רק ממקום של חיבורים. פתחנו בית כנסת בקיבוץ "תל יוסף" ליד עפולה בזכות תורת החיבורים.

***חיים הבטיח לנו בסוף הראיון שהלהקה המדהימה שלו 'מרקרליבך' תבוא בלי נדר באיזה שהוא ראש חודש לשיר הלל עם כלי נגינה להופיע בישיבת הגולן. הכל למען הישיבה. (אנחנו נזכור את זה...)**

והוא חצי שעה מדינא דגמרא" אם כן לדעת המשנה ברורה מי שנוהג להתפלל מעריב בצאת הכוכבים עדיף שידליק נר חנוכה לפני התפילה.

גם הפוסקים הספרדים כתבו שעדיף להקדים את תפילת מעריב מיד בשקיעת החמה כדי שיוכל להדליק בביתו מיד בצאת הכוכבים. ובמיוחד לדעת הרמב"ם הסובר שאין להדליק כלל לאחר הזמן [כ"פ הרב אליהו והרב עובדיה זצ"ל]

מכל מקום לא מוזכר באף מקום שיש להקפיד להתפלל מעריב קודם ההדלקה ואם רגיל בכל ימות השנה לאחר את התפילה אין צורך דווקא בחנוכה להכניס את עצמו לספק ולהקפיד להתפלל בצאת הכוכבים שעל ידי כך מאחר את זמן ההדלקה.

תפילת מעריב לפני הדלקת נר חנוכה

שאלה: רבים מקפידים להתפלל מעריב לפני ההדלקה האם צודקים במנהגם?

תשובה: כידוע נחלקו הפוסקים מתי זמן הדלקת נר חנוכה לכתחילה, האם משקיעת החמה או מצאת הכוכבים? לדעת הנהגים להדליק סמוך לשקיעה, יקדים את ההדלקה לתפילה כיוון שעדיין לא הגיע זמן ק"ש, ואע"פ שעל פי ההלכה יכול להתפלל מעריב לפני השקיעה מכל מקום לכתחילה יש להתפלל ולקרוא ק"ש לאחר צאת הכוכבים.

אבל לדעת הנהגים להדליק בצאת הכוכבים עליו להתפלל קודם משום שתפילת מעריב היא תדירה ויש בה מצוות קריאת שמע שהיא מדאורייתא.

אבל אם ינהג כך יוצא שמאחר את זמן הדלקת נר חנוכה ומדליק שלא בזמן ההדלקה לכתחילה. הדבר מצוי מאוד ברבים מבתי הכנסת בעיר שמתפללים מעריב מיד בצאת הכוכבים ועד שמגיע לביתו כבר עובר זמן ההדלקה. וכך כתב המשנה ברורה.

[סימן תרעב ס"ק א] "אותן האנשים הנוהגין להתפלל מעריב בזמנו דהיינו אחר צאת הכוכבים נכון לנהוג לכתחלה להדליק קודם מעריב ויטיל בה כ"כ שמן שידלוק חצי שעה אחר צאת הכוכבים ואם לא הדליק מקודם והגיע זמן צאת הכוכבים יקדים להתפלל מעריב דהוא תדיר וגם יש בה מצות ק"ש שהיא דאורייתא ודע דאפילו הנוהגין תמיד להדליק אחר תפלת ערבית מן הנכון שיכינו עכ"פ השמן בתוך הנרות קודם תפילת ערבית כדי שיהיה מוכן תיכף אחר תפלת ערבית להדליק דאם יעשה הכל אחר תפלת ערבית בודאי יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקתו

מזל טוב לרב אהרון איזנטל על הולדת הנכד ואירוסי בנו

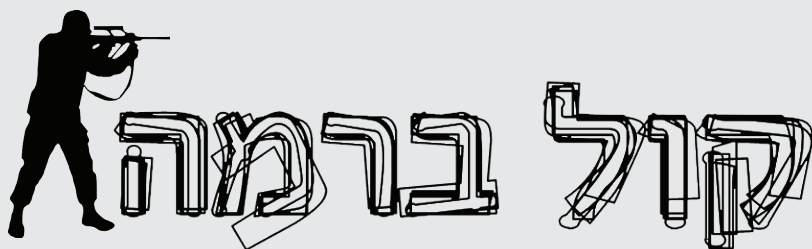
מזל טוב לחבר המערכת יעקב נרי פריאל ליום הולדתו ה-18!

מזל טוב למזכירתנו מירה לרגל הולדת הנכדה

**מערכת הדפקש
מגייסת לשורותיה
כותבים חדשים
ורעננים.**

**אם גם אתה
כותב צעיר ורענן
הצטרף אלינו
למערכת.**

בדיוק באמצע החורף האפרורי, המעיף והמייאש, מצנצים להם בגאון, כנגד כל העולם, נרות החנוכה. מיליוני נרות קטנטנים שמגרשים יחד את החושך הגדול. ה"שם" משמאל" מסביר שבתקופת החשמונאים, המצב היה נראה חסר סיכוי, גזירות, התינונות וכו', ולמרות כל זאת התעוררו בני חשמונאי להלחם באימפריה היוונית, "והנה זה נשאר לדורות, בימים ההם בזמן הזה באה התעוררות בלב אנשים אפילו המתייאשים, אם אך צר להם ממצבם הנוכחי. וכמו אז שעמדת להם בעת צרתם דווקא, כן היום". נרות החנוכה אמורים להפיח באדם רצון חדש בתוך החורף המייאש והקודר. עלינו להיות קשובים לנרות, למאוס בקלקולינו הנוכחיים ולרצות באמת להוביל שינוי לטובה בחיינו, ובעזרת האור המתגלה דווקא בימים אלו יצליח רצון זה לבוא לידי ביטוי בחיי כל אחד ואחד מאיתנו.

עבודת הרצון בחנוכה היא סודו של החורף. העצים משירים את עליהם, הציפורים עפות למקומות חמים יותר והחיות נכנסות לתרדמה, הכל מסביב קמל. למרות מה שנראה, אנחנו יודעים שהטבע קמל רק כלפי חוץ אבל בעצם אוגר כוחות חיים חדשים שעתידיים לבלב ולפרוח במלוא עוזם באביב. כך גם האדם, כלפי חוץ נראה כאילו כוחות החיים נחלשים, האדם מרגיש מרוקן, אבל זהו רק מבט שטחי. החורף קורא לאדם להתכנס, להשיל מעליו הרגלים רעים ורצונות נמוכים, נרות החנוכה קוראים לאדם לפתח בתוכו רצון חדש, רצון אמיתי וחזק, רצון שעתידי לפרוץ ולבוא לידי ביטוי בכל כוחות החיים של האדם.

עוד בוקר אפור, שוב ניסיון כמעט חסר סיכוי להתגבר על הכבדות של הפוך, איזה כפור. בדרך לתפילה, השמים קודרים, נראה כאילו העצים הערומים רועדים מקור ואפילו הציפורים מציצות פחות, מסתבר שלא רק אני בדיכאון. אותה ארוחת בוקר כמו אתמול, אפילו הדיונים בשולחן מסוחזרים, איזו עייפות. כינוס, כבר שלושה ימים באותה סוגיה, ת"ח צריכים שמירה? או לא צריכים שמירה? אני מוכן לפטור אותם ממיסים רק להמשיך הלאה בגמרא כבר, אין כח. **חורף.**

בפרשת הבריאה נאמר: "ויברא אלוקים את האדם בצלמו", הרב חרל"פ מסביר שהכוונה היא לכח הבחירה של האדם, לכח הרצון שבו, כלומר ייחודו של האדם משאר הבריאה היא בבחירתו החופשית, דבר זה מצביע על מהותיות הרצון באדם. כל הופעת כוחותיו של האדם וכל יכולת ההתקדמות שלו טמונות בכח הרצון. אדם עם רצון מודלדל "זורם" עם החיים, לא מסוגל לעמוד על שלו וחיי מייאשים למדי. לעומת זאת, אדם בעל רצון חזק הוא אדם מלא כוחות חיים, פועל, יוזם, ומתקן את המציאות, הן במישור הגשמי והן במישור הרוחני. התקדמותו הרוחנית של האדם תלויה ברצונו, ככל שאדם יפתח את כח הרצון שלו כך הוא יהיה יותר מוכן לקבל את השפע האלוקי היורד אלינו. "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון", לא "משביע לכל חי די מחסורו", לא "משביע לכל חי צרכיו", אלא "**רצון**". ככל שנשאף גבוה יותר, כך נזכה להתקדם יותר בכל המישורים ובמיוחד בעבודת ה' שלנו.

לאחד הבודאים והם חשבו שרוצים להרוג אותם אז הם באו עם כל החמולה שלהם מהכפר וכשהגיעו המ"כ החזיר להם את הטלפון.

**מי גיבור התרבות שלך? דוד המלך.
מה רצית להיות כשהיית קטן? גדול**

איך זה לשרת עם החברים מהישיבה?

וואלה אחלה באמת שמכירים חלקים חדשים ואישיות חדשה מאשר בישיבה ורואים אנשים חזקים ובונים חברויות חזקות בשירות מאשר בישיבה

מה אתה הכי אוהב לאכול?

מנ"קים...מנות קרב עם הרוטב ברביקו של פוגל

מה התחביבים שלך?

לטייל, ספורט, בעיקר סקי..כל דבר שמרים את האדרנלין..לשיר בעיקר במקלחת וכמובן ללמוד תורה.

איך אתה מסתדר עם לימוד התורה בצבא?

וואלה קשה.. אפילו מאוד גם כשיוצאים הביתה, לומד בעיקר מאנשים אחרים למשל אנשים מישיבות אחרות שלמד תורה קצת שונה ממני אז אתה לומד ממנו וממה שלמד וגם מחוץ למסגרת הישיבה ואתה חי מחוץ למסגרת הישיבה אז יש לך צימאון ללימוד ואתה יותר רגיש כשאתה לומד ומרגיש שהתורה משפיעה עליך

מצפה כבר לחזור לישיבה? כן!

משהו אחרון לסיים? מי שבאמת הולך לצבא לא בשבילו אלא בשביל העם ורוצה לתרום אז הוא באמת ירוויח הרבה והעבודה שלו תימצא בעיקר בדברים הקטנים לדוגמא: ניקוי נשק, אוכל, לשמח חברים. שיהיה לכל המתגייסים בהצלחה, תנו בראש!

קוראים לו דוד קרייזלר, הוא בן 21, נולד ביוהנסבורג שבדרום אפריקה, ומתגורר כיום במחנה יהודה שבירושלים. למד בישיבה התיכונית בחיספין והתגייס ב- 11 במרץ לגדוד שקד בגבעתי, מחשש בקרוב הוא מתחיל קורס מ"כים.

ספר לנו 3 דברים שלא ידענו עליך?

1) יש לי מברשת שיניים בצבע ורוד והסיבה היא שאני לא יתבלבל עם חברים אחרים שאין להם ורוד

2) השם האמצעי שלי אהרון

3) שונא זיתים

מהו הדבר שאין סיכוי שתעשה?

אין סיכוי שאעשה את השאלון הזה

מה מצחיק אותך? אתה

מה מחזיק אותך בצבא?

שבתות בצבא ושבת שיוצאים הביתה יש סיפוק שעשית משהו השבוע אם לא עשית כלום

תן טיפ למתגייסים

תתאם את התיק שלך לפני מסע ותתאים אותו לגוף שלך שיהיה נוח לסחיבה, הרבה צ'וקולוקים אווירה טובה וקילה(רשת נגד זבובים מסביב למיטה)

מה השיר האהוב עליך ולמה?: אני אוהב המון שירים.

ספר מור"ק מהשירות

עשינו שבוע ניוטים ויצאנו לניווט באמצע שום מקום ופתאום אנחנו שומעים צלצול של פלאפון ואחד החבר'ה רץ ומוצא אייפון 5 באמצע הכביש במדבר ונשאר איזה 3% סוללה והבנו ישר שזה של בדואי כי הכל ערבית אז אמרנו לעצמנו איזה יופי מצאנו טלפון ואז המ"כ השמאלני שלנו התקשר

מראשון מקום מקדשנו, על כן בתחילת יסודו כבר הונחו והוכנו בו כל הדברים הגדולים...". בית המקדש מיוסד ומכונן לגמרי עד הפרט האחרון. אין צורך בעשייה של בני אדם כדי להשלים את בנייתו. ידוע לנו כי כמו בית המקדש, כך גם "תשובה קדמה לעולם". הכוונה היא כי יש דברים שעליהם העולם מתבסס, אליהם הוא שואף. בית המקדש, כמו גם התשובה הינו כוח המניע את העולם; הוא מציאות שאליה העולם מבקש לחזור. ואם כן, בניגוד לעתידו הלוט בערפל של הילד המתחנך, מציאותו העתידית של בית המקדש, בה הוא נגלה לעין כל, הינה וודאית ומוחלטת. נמצא שלמעשה, במודע או שלא במודע כל מעשינו הנעים על ציר הזמן שבקצהו עומד בית המקדש מושפעים ומכווננים לעברו, נובעים ממנו. העתיד משפיע עלינו - שום דבר שאנחנו או מי מאומות העולם נעשה, לא ימנע את הוויית המקדש.

לאור הדברים הללו מסביר הרב מדוע ביחס לבית המקדש נאמרה לשון חנוכה ולא לשון חינוך. כשבית המקדש יעמוד על מכוננו במהרה בימינו, ויעמוד הכהן הגדול ויגזור את הסרט האדום, או יקריב את הקרבן הראשון, הוא לא יחנך את בית המקדש. הפעולה שהוא יעשה תהיה חנוכה, שהרי הוא לא חנך, הוא לא פעל בו דבר, הכל היה ערוך מראש. חנוכה היא מילה נקבית, מושפעת. "על כן נקראת התחלת פעולתו חנוכה". היינו, כל פעולה שלנו ביחס אל בית המקדש אינה אלא מושפעת ממנו ונובעת ממנו ולא להיפך.

נמצאנו למדים, כי שם הפעולה "חנוכה" הינו שם פעולה שהפועל אותו, למעשה, אינו פועל דבר. הדברים הללו יכולים לפתח לנו מחשבה

המשך בעמוד הבא

ידועה אמרתו של רש"י בהסבירו את המושג חינוך: "והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה" (בראשית יד, יד). כך גם האדמו"ר מפיאסצנה בפרק הפותח את ספר "חובת התלמידים", משוחח עם המלמדים ועם אבות הבנים ואומר כי "כשאמרה תיבה זו על חנוך הבנים, אז הכונה היא לגדל ולפתח את טבעו והכשרתו של הילד שנמצאה בו בקדה קטנה או בלח ובהעלם לבד ולגלותה". דהיינו, החינוך משמעותו עזרה בתחילת הליך חשיפת הכוחות הטמונים והחבויים בנפש הילד, וסיפוק סביבת גידול נוחה בה יוכל הילד להתפתח כראוי על פי מה שנכון לו, חרף מורכבות העולם.

הרב ב"עולת ראייה" ("חנוכה", עמ' תלג) עומד על כך שהמילה "חינוך" הינה בלשון זכר, שהוא המשפיע בטבע. המאפיין הלשוני תואם את המשמעות המהותית של המילה. חינוך עניינו השפעה. המחנך משפיע על נפש החניך; ובעיקר, אומר הרב, בחינוך ההזוי אנו מבקשים להשפיע על עתידו של הילד בבגרותו. אלא שאליה וקוף בה. חינוך אינו דבר וודאי ומוחלט - המחנך יכול להשקיע הרבה, להשקות את הזרעים, את נפש הילד, אך לבסוף הוא עשוי שלא לקצור פירות, הילד לא בהכרח יגדל להיות הדמות אותה חזה בעיני רוחו המחנך. העולם הוא מורכב ונפש הילד חשופה לפגעי ולמשפיעים נוספים מלבד המחנך.

הרב עובר לתאר את בית המקדש אשר ביחס אליו נאמר שם הפעולה חנוכה. כאמור, הילד הגיע כחומר גלם לעולם והמחנך נועד לעצבו ולהשפיע עליו. לא כך הוא בית המקדש. בית המקדש אינו חומר גלם. אומר הרב: "אבל בית המקדש... כבר הוא גמור וערוך מראש, מן הדברים שנבראו קודם שנברא העולם, מרום

"טובים שני חצאים מן האחד" (א. שלא בקיא בשירי ילדים ובחשבון) אתם זוכרים שבטור הקודם סיפרתי לכם שמשוהו חדש מתחיל בישיבת הגולן? אחד מהחידושים הוא קיום חצאי משמרים עם חמין וטיש בימי חמישי, שיעורים וחברותות עד השעות הקטנות של הלילה. בחודש האחרון היה לנו שני חצאים, החצי הראשון בסימן "משוהו חדש מתחיל" והחצי השני בסימן "חוגגים י"ט כסלו בישיבת הגולן". היו שירים הייתה שתייה, וכמובן, הדובדבן שבקצפת: תפילת שחרית מאוחרת ב-7:30. סתם, זה לא העיקר, אבל זה בהחלט נחמד.

"בא לשכונה (לביקור) רב חדש"

בשבת פרשת "וישב" זכו תושבי דרום רמת הגולן זכו לארח באיזורם את הרב מאיר גולדוויכט, ראש ישיבת "ישיבה אוניברסיטה" אשר שוכנת בארצות הברית של אמריקה. הרב נדד בין הישובים והעביר שיעורים במהלך השבת, וכמובן, אי אפשר להיות באיזור מבלי לקפוץ לישיבה, כך שזכינו שהרב השתתף בעונג שבת ישיבתי והעביר למחרת שיעור כללי במסכת הנלמדת (בבא בתרא, לכל הלא מעודכנים) בנושא צדקה; מקורות יודעי דבר מסרו לכתבנו שהיה מעניין וחשוב.

אתם יודעים חבר'ה?, אני מה זה לא מקנא בכם, לא בגלל שאתם בצבא ואולי לא הכי כיף שם שבעולם, אלא בגלל ההמתנה הארוכה שנכפת עליכם בין הדפקש"ים, זמן 'מת' כזה שבו אתם לא יודעים: "מה נעשה בישיבה" וזה גומר אתכם מבפנים. אז חשוב לנו שתדעו שאנו מבינים אתכם, אבל מה לעשות, לא כל שבוע קורה משהו שעליו אנחנו יכולים לדווח. אז כמו שאומרים אצלכם, החיילים, "תהיו חזקים", ושתהיה לכם קריאה מהנה.

"יש לי יום יום חג" (שג. חיזור)

לכל אדם או מקום יש תאריך מיוחד שבו קרה משהו מיוחד ומרגש, תאריך שממשיך לרגש כל שנה מחדש. היום המיוחד של ישיבת הגולן הגיע. ח' בכסלו התחיל כיום רגיל כשאר הימים אבל מרגע שהודעה: "ביקורת עכשיו" נשלחה ופורסמה בחוצות העיר, החגיגות התחילו. הישיבה לבשה אווירת חג, איש לרעהו יאמר: "חג ביקורת שמח", ונעשתה ארוחת צהריים רגילה אבל עם נאום חגיגי ומרגש של רפאל תמם הי"ו, שזכה למחיאות כפיים סוערות, אולי בגלל שנגמר האורז או בגלל הנאום, אפילו נצפו כאלו שהזילו דמעה. הדי השמחה הגיעו לתושבי הישוב חיספין, שאף הם צהלו ושמחו עמנו ביום חג זה. (לכל הלא מעודכנים עברנו ב"ה את הביקורת, יהי רצון שנמשיך ככה).

המשך | חנוכת מקדשנו | דרור מורגנשטרן

מקדש, בוא תבוא. שלא כמו בחינוך, בו אנו מבקשים לפעול בהווה למען העתיד, בחנוכה אנו מבקשים להתפעל, לשמוך על עצמינו שבהווה את אור המקדש, שבוודאי יתגלה בעתיד. "נכון יהיה הר בית ה'"; באחרית הימים - בראש ההרים, וכבר כעת - בתוכנו.

חדשה ביחס למשמעות ימי החג שקיבל את שם זה. קביעת השם "חנוכה" לימים אלו מבטאת, בין השאר, גם את התבטלותו ביחס לדברים הגדולים מאיתנו, שלגביהם אין לנו השפעה. מתוך כך, אנו מזכירים לעצמינו בכל שנה כי מציאות של קדושה שלימה, של בית

צריך שכל איש ידע
ויבין, שבתוך תוכו דולק
נר, ואין נרו שלו כנר
חברו, ואין איש שאין
לו נר. וצריך שכל איש
ידע ויבין, שעליו לעמול
ולגלות
את אור הנר ברבים,
ולהדליקו לאבוקה
גדולה ולהאיר את
העולם כולו.

(הרב קוק)

גיליון חנוכה